

KLEINE WIM.

„We zullen het wel schikken,” zeide Anna vrolijk. „De drie jongens op zolder, en de meisjes, kleine Wim en ik, op hun kamertje. Dan komt de voorkamer vrij voor oom Pieter.” Zij keek den dokter triomfantelijk aan. „’t Zal best gaan, zoo.”

„Anna, je bent een flinke meid, hoor,” zeide de dokter, terwijl hij aanstalten maakte om weg te gaan. „Maar ge zult nog meer te lijden hebben van zijn onaangenaam humeur dan hij van zijn gebroken been; doch je goede hart zal ’t wel weer weten te verdragen.”

Anna knikte hem vriendelijk achterna, toen hij wegging. Zij begreep den man, al verstond zij niet altijd wat hij zeide, en zij waren goede vrienden.

Hij deelde den eerbied, dien de meeste menschen in het dorp gevoelden voor het vijftienjarige meisje, dat sinds den dood harer ouders het hoofd was van het gezin Jansen. Zij was een kort, klein persoonje. Haar smalle schouders, wat voorovergebogen en haar geheele lichamelijke ontwikkeling wat achterlijk door de vermoeiende zorgen voor zes broertjes en zusjes. Zij had zandkleurig haar, in het midden gescheiden, en glad weggestreken van haar breed voorhoofd; blauwe oogen, even slim als verheven van uitdrukking, en dien blik van ervaring en levenswijsheid, dien de arme zooveel vroeger heeft dan de rijke. Als de bureu over Anna Jansen spraken, dan was het meer om haar deugd en ijver te prijzen, dan om critiek uit te oefenen op haar voorkomen. In het dorp werd schoonheid voor een ijdel ding gehouden.

Inderaad was Anna een buitengewoon flink meisje. Toen haar vader en moeder gestorven waren, had zij de ouderlijke plichten op zich genomen met een eenvoud en plichtbesef, die van geen aarzelen wisten. De boerderij, waarop zij en haar broertjes en zusjes geboren waren, moest worden prijsgegeven, want er was geen sprake van, dat zij over genoegzame middelen of hulpkrachten zou kunnen beschikken om het beheer van zulk een uitgestrekt terrein op zich te nemen. Zij verhuisde dan ook met haar troepje naar een klein huisje buiten het dorp, waar zij een tuintje en een stuk weiland had. Toch beschouwde zij dit slechts als een begin, want Anna was eerezuchtig genoeg om te droomen van bijenkorven aan den zonnigen kant van haar tuintje, en kippen en eenden, ja, zelfs van een eigen koe, die niet weinig tot de welvaart van het gezin zou bijdragen.

Het jonge meisje, op een leeftijd, dat anderen nog zorgeloos door het leven gaan, had een diep besef van wat het was, te arbeiden voor de geestelijke en tijdelijke welvaart van een gezin van vier jongens en twee meisjes. Toen zij voor haar zware taak geplaatst werd, sloeg zij biddend de hand aan den ploeg, zag niet om, maar steeds voorwaarts — en God zegende haar pogen.

Haar honig was bekend en begon reeds een zekere vermaardheid in den omtrek te krijgen. Zij regeerde de kleine huishouding zóó wijs en zóó flink, dat geen der leden het in zijn hoofd haalde, haar autoriteit te betwisten, zelfs niet de drie wilde jongens, die onmiddellijk op haar in leeftijd volgden. Zij werden goed gevoed, netjes gekleed en met wit geschuurde klompen op tijd naar school gezonden, en Zondags met gezichten die glommen van zeep en gezondheid, en in ongemakkelijk zittende laarzen in plechtigen optocht, met Anna aan ’t hoofd, naar de kerk gestuurd. Nu was dit niet alles Anna’s verdienste, want haar ouders hadden een beetje geld nagelaten, dat met overleg en zuinigheid in de behoeften van het gezin kon voorzien, maar beter dan het geld was de erfenis van godsvrucht, liefde, ijver en eerlijkheid, die het gezin samenbond, en zelfs het jongste kind den wensch

ingaf, later op eerlijke wijze onafhankelijk door het leven te kunnen gaan.

Wat vader deed, wat moeder zei — dat waren de tradities, waarmede Anna haar werk wist te doen, en zoo kwam het, dat Robert na schooltijd een paar uur als hulp-tuinjongen dienst deed, terwijl Jan op dezelfde wijze bij een boer kwam, en zelfs kleine Piet zich op de bleekerij verdienstelijk maakte, door te letten, dat er niets aan het waschgoed kwam.

„Kunnen vader en moeder mij zien, van boven uit de lucht?” vroeg de kleine jongen eens.

„Dat weet ik eigenlijk niet precies,” antwoordde Anna, die meer verstand van den practischen kant des levens had.

„Het moet toch een verschrikkelijk ver eind weg zijn,” zei kleine Piet, terwijl hij zijn groote blauwe oogen ophief naar den wijden hemel, die niets blauwer was.

„Het is in ieder geval niet te ver af voor God, om ons te kunnen zien,” zeide Anna op den zachten, ernstigen toon, waarmede zij altijd over zulke dingen sprak. „Als wij Hem liefhebben, Piet, en doen wat Hij van ons vraagt, misschien vertelt Hij ’t dan wel aan vader en moeder. Maar dat weet ik niet zeker. Dien eerst God, zei vader altijd, en ge zult weinig tijd hebben om des duivels werk te doen.”

Piet knikte; hij kende dien zin reeds uit het hoofd, al begreep hij er de beteekenis nog lang niet van.

Alles ging naar wensch in Anna’s kleine wereld, en de centen en dubbeltjes, die de kleine arbeiders verdienden, begonnen zich al op te hoopen in een ouden trekpot, dien zij voor dat doel had afgezonderd, en het bezit van een koe werd al minder een onbereikbaar ideaal, toen oud-oom Pieter een bezoek aankondigde, in een bijna onleesbaren brief, en weldra in persoon verscheen, dragende aan iedere hand een pak, en bovendien nog een zorgvuldig met touwen omwonden kistje.

Oom Pieter was zijn leven lang een zwerveling geweest, en had zijn jaren hoofdzakelijk doorgebracht in die onbestemde landstreek, die men „het buitenland” noemt. Men wist ook, dat hij geld had overgespaard, en aan wie zou hij ’t anders nalaten dan aan de kinderen van zijn eigen zuster?

Maar Anna luisterde niet naar den raad van een oude boerin, die haar vermaande den ouden man tot vriend te houden. Het feit, dat hij een bloedverwant was, was genoeg om al haar gevoelens van gastvrijheid wakker te roepen, zelfs toen hij het lastigste ding deed, dat een gast kan doen: ziek bij haar aankomen, wilde zij er niet van hooren, dat hij zou weggaan; hoewel zij over de aanleiding van zijn ziekte best een kleine preek had kunnen houden, want als hij een brave oude man was geweest, was hij niet eerst zijn geld gaan uitgeven in de herberg, en dan had hij dus ook niet zijn been gebroken onderweg.

Maar in plaats van te zeggen: „Ziet eens, jongens, dat komt er nu van, om je goeie geld aan drank te verdoen, zoodat je je twee beenen geen baas meer kan,” zond zij Robert onmiddellijk naar den dokter en Jan naar den dominee, want een gebroken been vertegenwoordigde ongekende moeilijkheden voor Anna, en als Oom van avond nog kwam te sterven, moest hij toch eerst met den dominee gesproken hebben.

Zij stuurde de kleintjes het huis uit, ontnam Jan zijn aandeel in het bed, dat in de woonkamer stond, en bestemde het voor den patiënt alleen.

Hij bewees haar niet de minste dankbaarheid, maar daar had zij ook niet op gerekend, en wat de dokter noemde „haar goede hart” — wat feitelijk niet anders was dan haar *nieuwe* hart — hielp haar alles blijmoedig te dragen. Haar krachten en humeur werden anders wel op een zware proef gesteld, want de oude man was een knorrepot, in wien men moeilijk den held zou herkennen van de verhalen, waarmede hij gebluft had in de herberg. Maar veel menschen, die het gemakkelijk vinden zichzelf een brevet van heldhaftigheid uit te reiken in groote gevaren, vinden het niet de moeite waard het allerminste van die deugd te toonen in de kleine beproevingen des dagelijkschen levens.

„Misschien, als hij zijn been gebroken had op een andere manier — in den oorlog b.v.,” zeide Anna, terwijl zij tusschen de sparreboompjes stond, die voor de groene deur van het huisje waren geplant, en den dokter aanzag, die zoo juist

weer een bezoek aan haar patiënt had gebracht — „dan zou hij het, geloof ik, gemakkelijker kunnen dragen — maar om nu ook net te vallen op ons kleine stoepje!”

„En dan te denken, dat gij alleen aan uzelf en aan uwe dwaze goedheid uw gevangenschap te danken hebt — daar ligt niet veel troost in, Anna, doch bekommer u maar niet over zijn gemopper. Het is wel eens goed voor hem, onderworpen te moeten zijn, en wij zullen hem weer de wereld inzenden als een beter man, dan hij was.”

„God geve het!” zeide Anna heel zacht, want zoo iets begreep de dokter niet. Voor hem bestond de wereld alleen maar uit wat hij kon zien en hooren en voelen, en voor wat het eenvoudige meisje, dat vóór hem stond, zag en dus wist van de wereld, waarin zij leefde, en waaruit zij haar kracht putte, was hij blind. Anna wist het, en het maakte haar altijd stil en schuchter in zijn tegenwoordigheid: hij was toch zoo verschrikkelijk knap en zoo goed voor zijn zieken.

De dokter ging zijns weegs en Anna keerde weder naar haar taak. Alleen het feit, dat Oom Pieter moest stilliggen, was genoeg om haar medelijden op te wekken, want de voeten en handen van deze merkwaardige huishoudster kenden overdag geen rust. En hoe zelfzuchtig Oom Pieter ook was, toch trof hem haar onvermoeide toewijding; zij zong bij haar werk, meest ouderwetsche liedjes, die hem zijn eigen, lang vervlogen jeugd weer voor den geest riepen, toen zijn moeder dezelfde wijsjes had gezongen. Des morgens en des avonds hoorde hij haar uit den Bijbel voorlezen, en als dan kleine Piets stemmetje doorklonk met het kinderlijk gestamelde: „Heere, zegen deze spijs en drank, om Jezus' wil, amen,” dan werd Oom Pieter stil en dan zag hij zich weer als een klein jongentje aan moeders tafel zitten. Moeder sloot hem de oogen en haar groote hand hield zijn beide gevouwen handjes samen, en dan zeide hij diezelfde woorden . . . Hij was het alles vergeten, hoe lang was 't ook geleden? Maar nu kwamen die herinneringen weer boven, en een snaar trilde in zijn oude hart, die in al die jaren niet meer getrild had.

Maar „die kinders” hier mochten er nooit iets van merken, en als Anna hem zijn bord pap bracht, keek hij weer streng en norsch.

Toen Oom Pieter beter was en wegging, kon niemand denken, dat zijn verblijf onder Anna Jansens dak van enig nut voor hem was geweest. En toch was het zoo. God werkt soms een werk diep onder den grond en wij merken er niets van, tot God op zijn tijd zijn werk te voorschijn brengt.

Anna sprak er niet veel over, maar zij bleef bidden en hopen.

Een jaar later kwam de doodstijding van Oom Pieter en . . . de erfenis van Oom Pieter — tien bankjes van honderd gulden — voor Anna. Er was een klein briefje bij, dat als volgt luidde:

Anna — als ik dood ben, is mijn opgespaarde geld voor jou. Je hebt me best verpleegd, en veel goed gedaan. Daar bedoel ik iets mee, begrijp je het? Wat ik vroeger thuis ook wist, maar verder mijn heele leven vergeten heb! Ik kan er niet over praten, ik weet er geen woorden voor.

OOM PIETER.

Anna wist niet of zij waakte of droomde! Al dat geld — en dan die brief, die zoo weinig zei en toch alles deed hopen!

Maar er was geen tijd voor bespiegelingen. De leden van het gezin werden bijeen getrommeld, en er werd familiaaraad gehouden. Niemand had ooit zooveel geld bijeen gezien, of gedacht, dat zoo iets mogelijk was. Het was of er een wonder, iets geheimzinnigs, iets bovenaardsch daar midden op de tafel lag. De opwindung was groot, de tucht verslapt. De aardappelen, door Anna reeds in zeven porties verdeeld, werden koud; alleen Jan, de jongen, die bij den boer hielp, zat rustig zijn aandeel te verorberen. „Als jullie niet oppassen, eet ik jullie borden ook leeg,” riep hij zijn broers toe. Jan kon niet inzien, waarom men niet zou eten, als er geld op tafel lag. Hij had honger. Anna zat stil en verbaasd te kijken te midden van den storm van uitroepen, vragen en kans-berekeningen.

„We kunnen de koe nu koopen,” riep Piet.

„Loop rond! Wel tien koeien!” beweerde Robert op verschelijken toon — een heele kudde, grazende op een mooi, groot grasveld, leek hem nu slechts een passend getuigenis van hun rijkdom; hij bouwde een nieuwe kamer aan het

huisje; zij kochten een paard en wagen, pakken en jurken en schoenen zonder end, smulden dagelijks aan koffie met koek, aan zoetemelksche pap met suiker — ja, welke lucht-kasteelen bouwden zij niet, die jeugdige plannenmakers, terwijl Anna in het vuur zat te staren? Zij had kleinen Wim op haar schoot, kleinen Wim, dien haar moeder haar stervende had toevertrouwd, haar het liefste van al de kinderen, een tenger, zacht kind, dat met groote, verwonderde oogen zijn juichende broertjes en zusjes zat aan te staren.

Plotseling drukte Anna hem aan haar hart met een beweging vol liefde en teederheid en zette hem neder in zijn hoogen stoel. Het bevel weerklonk, dat de aardappels onmiddellijk moesten opgegeten worden. Jan, die, zijn bedreiging getrouw, zich van een dubbele portie had meester gemaakt, werd naar het kolen-hok verbannen; de orde was hersteld!

Nog dienzelfden middag ging Anna, na veel wasschens en na haar beste japon te hebben aangedaan, naar de pastorie.

De predikant, tot wien de tijding van haar geluk reeds was doorgedrongen, ontving haar vriendelijk. Zij toonde hem het kostbare pakje in vele papertjes en touwtjes zorgvuldig bewaard, wikkelde het los en legde het geld voor hem neder. Zij verloor hem geen oogenblik uit het oog, terwijl hij het geld telde.

„Gij wenscht, dat ik het voor u beware?” vroeg hij.

„Ik heb thuis niet anders dan den trekpot,” antwoordde Anna.

„Nu, dan zal ik het voor u beleggen.”

„Zal dat wel veilig zijn, dominee?” Haar stem had een klank van ongerustheid.

„O, volkomen veilig — en gij zult er jaarlijks rente van krijgen.”

Anna begreep hem niet precies. „Ik wil er niets van gebruiken, tot kleine Wim groot is,” zeide zij.

„Wat wil je dan met het geld doen, m'n beste meid?” vroeg de predikant nieuwsgierig. „Het geld hoort u toe, zooals ge weet, en ge moogt het net zoo besteden als ge zelve wilt.”

Toen zag Anna hem moedig aan. „Het geld is allemaal voor kleinen Wim, dominee,” zeide zij. „Hij is de zwakste, en hij zal nooit in staat zijn, met zijn handen zijn brood te verdienen als de anderen. Moeder heeft hem aan mij toevertrouwd.” Zij zweeg, en er was iets van verlegenheid en iets van wantrouwen in haar stem, toen zij zeide: „Onze Wim moet dominee worden.”

De predikant glimlachte. Anna's eerlijke eerzucht had niets nieuws voor hem; aan menigen eenvoudigen haard werd dezelfde stille wensch voor een zoon des huizes gekoesterd; in menig huis werden offers gebracht, geldsom na geldsom bespaard, opdat de trots van moeders hart zou kunnen studeeren en de glorie der familie worden.

„Het in een groote zaak, om bestemd te worden voor den dienst des Heeren, Anna,” zeide hij vriendelijk, „maar zij, die zijn werk goed willen doen, moeten sterk zijn van lichaam zoowel als van geest.”

Anna bloosde en tranen sprongen haar in de oogen. „Hij zal sterker worden; hij is nog pas een kind,” zeide zij.

„Ja, ja, zeker,” antwoordde hij haastig, „hij is nog pas een kind; zooals ge zegt, en er zal tijd zijn, overvloed van tijd, om over zijn loopbaan te beslissen, als hij oud genoeg is om aan zijn boeken te gaan denken. En het geld zal veilig bewaard worden.”

Toen legde hij haar uit, hoe zij er jaarlijks een kleine rente van kon trekken, zonder dat er iets van het kapitaal zou afgaan, maar zij gaf er de voorkeur aan, dat het zou oploopen, rente op rente.

„Kleine Wim zal alles noodig hebben,” zeide zij, „en als er meer noodig is, kan ik er voor werken. Wij beginnen al aardig over te sparen.”

„Er zal zeker genoeg zijn,” zeide de predikant, met een blik van medelijden, terwijl hij dacht aan het brooze kinderleven, waarvan zoo schoone verwachting werd gekoesterd; maar Anna was te zeer vervuld van haar geluksdroom om er iets van te merken. Toen zij weer naar huis ging, was het haar of zij zweefde; reeds zag zij Wim, haar lieveling, gezeten in een studeerkamer, zooals zij zoo pas verlaten had, omringd door ernstige en geleerde boeken, die hij zou kunnen lezen en begrijpen.

En niet de minste gedachte aan haar zelf-opoffering wierp

KLEINE WIM.

(Slot.)

En voor dit doel werkte en zwoegde Anna en spaarde zij haar zuur verdiende penningen op; voor dit doel waakte zij dikwijls met bevend hart over het kleine broze leven, in meer dan ééne ziekte; en na iederen strijd won haar geloof in Wims roeping aan kracht. Zij leerde hem zooveel teksten en versjes als zijn kleine bol maar onthouden kon; kleine Wim scheen haar nu reeds al de eigenschappen te bezitten van een „geleerde.” Hij was niet als de andere kinderen; hij keek toe als zijn broers en zusjes aan 't ravotten waren; hij kon uren zitten tusschen de bonte bloemen en de gonzende bijen, alsof hij in een geheime verstandhouding tot hen stond en hun taal verstond met zijn groote, blauwe oogen vol onuitgesproken mysterie. Anna kon hem schier geen oogenblik uit het oog verliezen, zoo nauw was het kinderleven op haar hart gebonden.

Twee volle jaren duurde haar geluksdroom. Toen kwam het ontwaken. Kleine Wim had nog een erger ziekte dan vroeger; de dokter klemdde de tanden op elkaar en fronste de wenkbrauwen, zooals hij altijd deed, als er een strijd te strijden viel. En het werd een harde strijd, maar de dood delde het onderspit. Kleine Wim keerde terug van de schaduwachtige grenzen der doodsvaai, waar zijn kleine ziel heen en weder had gezweefd, maar toen de dokter het Anna hoorde uitsnikken van een vreugd, die geen woorden kon vinden, toen zij naast het kleine bedje neerknielde, werden zijn eigen oogen vochtig; hij keerde zich om en vluchtte weg. „Ik kan 't haar niet vertellen,” zeide hij kortaf tegen den predikant. „Gij moet het maar doen.”

„Wat is er? Iets met kleinen Wim? Gaat het ventje sterven?” vroeg deze ontsteld.

„Neen hij zal leven, en zijn lichaam zal naar alle waarschijnlijkheid sterk worden ten koste van zijn geest, want die heeft nu zijn hoogste ontwikkeling bereikt. Als ik geen dokter was, zou ik willen vragen, wat de wetenschap er voor goed aan doet, het leven er in te houden bij die lichamelijke en geestelijke misdeelden.”

„Dank er God voor, dat ge een dokter zijt,” antwoordde de predikant op een toon, die bijna bestraffend klonk. „Doe wat Hij u te doen geeft, help het leven, kamp tegen den dood, en leer berusten in de uitkomst, die Hij geeft. Zoudt ge denken, dat Hij voor een onnoozele niets te doen heeft?”

Ditzelfde poogde hij Anna te vertellen, maar toen klonk zijn stem geheel anders, want droefheid overweldigde hem.

„Gij hebt hem aan 's Heeren dienst gewijd, Anna. Maar nu wil Hij, dat kleine Wim altijd een lammetje in de kudde zal blijven. Hij heeft hem nog liever, veel liever dan gij. En geloof me, als ge over zijn lot nadenkt, is het niet zoo treurig als het lijkt, want geheel den donkeren kant van het leven leeren wij kennen door de verzoeking en het lijden, en uw kleine jongen zal altijd een „kindeke” blijven. En Jezus heeft gezegd: dat zoo wij het koninkrijk Gods willen zien, wij moeten worden *als een kindeke*. Een leven als dat van kleinen Wim heeft zijn beteekenis; zulke kinders leven niet tevergeefs en eenmaal zult ge God leeren danken voor zijn bezit.” Verder spreken kon de predikant niet, want aandoening overweldigde hem. Hij had nog nooit een ongelukkiger preek gehouden, want als het hart breekt, beteekenen woorden zoo weinig.

Dit was de groote crisis in Anna's leven, en het scheen wel, of haar gansche vaste geloof schudde op zijn grondslagen. Maar wie, als Anna, de kracht voor haar moeilijk leven aan het geloof ontleend had, kon niet lang blijven buiten de verkwikkende warmte der Goddelijke liefde en Anna kwam terug tot het kinderlijk geloof, dat God het beter wist dan zij, toen

Hij, in zijne onbegrijpelijke voorzienigheid, zijn hand op kleinen Wims hoofdje had gelegd en het „tot hertoe en niet verder” gesproken had.

Het was voor Anna niet moeilijk dit te gelooven, want toen kleine Wim beter en sterker werd, maakte de lijdenstrek op zijn gezichtje plaats voor een liefelijke uitdrukking van stil geluk. Er was niets in zijn gelaat, dat medelijden opwekte, veeleer was er een rechtstreeksche en tastbare openbaring van reinheid en liefde. Kleine Wim zou nooit ouder worden dan vier jaar — dat was al. Hij behoorde tot hen, die altijd kind blijven — een onnoozele; er ligt een schat van teederheid en wijsheid in deze benaming verborgen.

En deze kleine, die voortaan altijd het kind van het gezin zou blijven, welke lessen van zelfbeheersching, zachtheid, medelijden, zelfverloochening leerde hij zijn wilde, vroolijke broers en speelsche, zorgeloze zusjes niet, die zachter spraken en onderlinge twisten haastig bijlegden, als hij er bij was. Zij noemden hem altijd nog „den kleinen dominee;” en hadden iets als ontzag voor zijn schier engelachtige liefde.

De jaren verliepen. Anna werd ouder en bleef die zij als meisje geweest was, zichzelf niet ontziende, ouderwetsch netjes, zorgzaam en ijverig; maar zij was teruggekomen van de gedachte, dat de dingen noodwendig verkeerdt moesten gaan, als zij er zich niet mee bemoeide. Haar plannen voor één harer lievelingen waren in duigen gevallen, en hoewel zij geleerd had, zooals de predikant het haar voorspeld had, God te danken voor zijn bezit, toch deinsde zij er voor terug, voor de overigen al te wel omlinnde levensplannen te maken. Zij leerde inzien, dat niet zij, Anna, maar Godzelf van haar broertjes en zusjes zou maken, wat Hij noodig achtte. De jongens werden niet meer zoo afgesnauwd, maar kregen een stem in de familie-aangelegenheid. Zij leerde leunen op Robert, den oudste, die zich zóó eervol naar boven werkte langs de ladder des levens, dat hij, nog als jonge man, in staat was om de boerderij te pachten, waarop hij geboren was. Het kleine huisje was nu verlaten door bijna al de bewoners: de twee oudste jongens waren weg, Marie was getrouwd, Piet was onderwijzer in de naburige stad, er waren nog slechts Anna's twee lievelingen over: het jongste meisje, Santje, en kleine Wim.

Robert stond er op, dat zij bij hem zouden komen inwonen. „Goed, we zullen komen tot ge getrouwd zijt, Rob,” zeide Anna, „maar wij zullen het huisje aanhouden, om weer terug te komen, als ge trouwen gaat.”

Rob beweerde, dat hij nooit zou trouwen, maar Anna lachte.

Zelfs deze dagen van voorspoed waren echter niet zonder schaduw. Jan, die naar de Oost was gegaan, was aan 't sukkelen geraakt en berokkende zijn huisgenooten veel verdriet en zorg. Hij zat altijd aan lager wal en schreef dan naar huis om geld te leen; Anna begon al bang te worden als de mail aan was. Want dan fronste Rob zijn voorhoofd en keek knorrig, en zeide harde, bitse woorden, terwijl hij Jans brief verachtelijk van zich schoof.

„Ik ben ook eens zoo geweest,” placht Anna dan te zeggen, terwijl zij haar tranen afwischte als zij alleen was, en peinsde op welke harer kleine uitgaven zij bezuinigen kon, opdat Jan niet van honger zou omkomen. „Als ik mijn zin had gehad, en ze allen het leven waren ingegaan, zooals ik gewild had, dan zou ik ook zoo over Jan geoordeeld hebben omdat hij ons te schande maakt. En het is hard voor Rob,” dacht zij, met den wensch hem te rechtvaardigen, „hij, die zelf zoo goed heeft opgepast.”

Zij wendde zich om en keek uit haar kleine venster in den ouderwetschen tuin, waar bloemen en groenten gezellig naast elkander groeiden: daar stonden ook bijenkorven, daar vlogen vogels en vlinders rond, en, als één met dit vroolijke zomergezelschap, als verstond hij hun taal en als voelde hij geen vrees voor hen, zat Wim — kleine Wim die haar, door haar droefheid om zijn lot, medelijden en teederheid geleerd had.

„Rob heeft geen Wim gehad,” dacht zij en onmiddellijk vergaf zij hem de bittere dingen, die deze over zijn broer gezegd had, terwijl zij tevens besloot, dat haar donkerblauwe japon nog maar een winter voor best kon dienen, zoodat het antwoord op Jans laatsten brief geen weigering behoefde te zijn.

Maar de droefheid, die weigert getroost te worden, kwam over haar, toen Santje — het mooie, eigenzinnige Santje, die,

